

Н. М. ДРОБИК, С. В. ПИДА, Л. С. БАРНА, Н. В. ГЕРЦ, О. Б. МАЦЮК,
Р. Л. ЯВОРІВСЬКИЙ

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027
e-mail: drobyk.n@gmail.com

**ПАМ'ЯТІ ВІДОМОГО УКРАЇНСЬКОГО ВЧЕНОГО-БОТАНІКА,
ЗАСЛУЖЕНОГО ДІЯЧА НАУКИ І ТЕХНІКИ, ПРОФЕСОРА,
АКАДЕМІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ БАРНИ МИКОЛИ
МИКОЛАЙОВИЧА (08.02.1938 – 13.07.2023 рр.)**

13 липня 2023 року на 86 році пішов із життя відомий український учений-ботанік, доктор біологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії наук Вищої школи України, дійсний член (академік) Української Екологічної Академії наук, відмінник освіти України, відмінник охорони природи України, почесний член Українського ботанічного товариства, Соросівський професор, стипендіат Кабінету Міністрів України, професор кафедри ботаніки та зоології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Барна Микола Миколайович.

Життя Миколи Миколайовича з серпня 1971 року було тісно та нерозривно пов'язане з Тернопільським педагогічним інститутом (сьогодні Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка), з його природничим, а нині хіміко-біологічним факультетом, деканом якого він був упродовж 16 років. Увесь свій організаторський хист, усі свої знання, уміння, творчий запал своєї широкої душі Микола Миколайович понад 50 років віддавав служінню улюбленій справі, рідному колективу, студентській молоді. Висококваліфікований педагог, умілий організатор навчально-виховного процесу та підготовки педагогічних кадрів вищої кваліфікації, всебічно обдарована та глибоко мисляча людина, Людина з великої літери, патріот України і Лемківщини.

Вагомим є доробок Барни М. М. За його ініціативи та безпосередньої участі закладений дендрарій Тернопільського державного педагогічного інституту (сьогодні Тернопільський

132 ISSN 2078-2357. Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту. Сер. Біол., 2023. Т. 83, № 3–4

національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка); створені гербарій кафедри ботаніки – нині «Лабораторія морфології та систематики рослин – гербарій», лабораторія біології та екології «Голицький біостаніонар університету»; заснований науковий фаховий журнал «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія». Миколі Миколайовичу належить ідея започаткування Біблійного ботанічного саду на території ТНПУ, яка уже знайшла своє втілення.

Ключові слова: учений, викладач, ботаніка, цитоембріологія, дендрологія, наукові праці, дисертації, «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія», дендрарій, Біблійний ботанічний сад, гербарій, спеціалізовані вчені ради.

13 липня 2023 року на 86 році пішов із життя відомий український учений-ботанік, доктор біологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії наук Вищої школи України, дійсний член (академік) Української Екологічної Академії наук, відмінник освіти України, відмінник охорони природи України, почесний член Українського ботанічного товариства, Соросівський професор, стипендіат Кабінету Міністрів України, професор кафедри ботаніки та зоології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Барна Микола Миколайович.

Барна Микола Миколайович народився 8 лютого 1938 року в с. Радоцина Горлицького повіту Краківського воєводства (Лемківщина, Польща) у селянській працьовитій сім'ї. У 1956 році вступив на лісогосподарський факультет Львівського лісотехнічного інституту (нині Національний лісотехнічний університет України), який закінчив у 1961 році з відзнакою. У 1961 році Микола Миколайович розпочав свою трудову діяльність на посаді помічника лісного Діловецького лісництва, а відтак інженера Велико-Бичківського лісокомбінату тресту «Закарпатліс». У 1964 році вступив до аспірантури в Український науково-дослідний інститут лісового господарства і агролісомеліорації (УкрНДЛГА, м. Харків), де в лабораторії цитоембріології відділу селекції та інтродукції почав роботу над кандидатською дисертацією. У 1969 році в Інституті ботаніки Академії наук України він успішно захищає дисертацію на тему «Цитоембріологічне дослідження деяких видів роду *Populus* L. у зв'язку з гібридизацією» на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук зі спеціальності 094 – ботаніка.

Після закінчення аспірантури з квітня 1967 року до серпня 1971 року Микола Миколайович працював молодшим і старшим науковим співробітником відділу селекції Карпатського філіалу УкрНДЛГА (м. Івано-Франківськ, нині – Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва ім. П. С. Пастернака).

Життя Барни М. М. з серпня 1971 року було тісно та нерозривно пов'язане з Тернопільським національним педагогічним університетом, з його природничим, а нині хіміко-біологічним факультетом, деканом якого він був упродовж 16 років. Микола Миколайович працював викладачем та старшим викладачем кафедри ботаніки з 1971 по 1975 р., з 1975 р. – доцентом, з 1996 р. – професором цієї ж кафедри, з 2002 по 2012 р. – завідувачем кафедри ботаніки, з 2012 по 2014 рр. – завідувачем кафедри ботаніки та зоології. З 1977 по 1985 р. Барна М. М. був заступником декана природничого факультету, з 1990 по червень 2006 р. – деканом хіміко-біологічного факультету ТНПУ.

Професор Барна М. М. постійно підвищував свій професійний рівень. У 1997 році він отримав вчене звання професора кафедри ботаніки, а у 2002 році в Інституті ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України захистив дисертацію на тему «Репродуктивна біологія видів і гібридів родини Вербових (*Salicaceae* Mirb.)» на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук зі спеціальності 03.00.05 – ботаніка.

Увесь свій організаторський хист, знання, уміння, творчий запал широкої душі Микола Миколайович понад 50 років віддав служінню улюбленій справі, рідному колективу, студентській молоді. Висококваліфікований педагог, умілий організатор навчально-виховного процесу та підготовки педагогічних кадрів вищої кваліфікації, всебічно обдарована та глибоко мисляча людина, Людина з великої літери, патріот України і Лемківщини.

Вагомим є доробок Барни М. М. З його ініціативи та за безпосередньої участі було створення гербарію кафедри ботаніки (1977 р.) – нині «Лабораторія морфології та систематики

рослин – гербарій», заснування наукового фахового журналу «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія» (1997 р.), лабораторії біології та екології «Голицький біостаціонар університету» (1998 р.). Барна М. М. спільно з доцентом Шиманською В. О. розробили проєкт і заклали дендрарій Тернопільського державного педагогічного університету (1971–1977 рр.). Миколі Миколайовичу належить ідея започаткування Біблійного ботанічного саду на території ТНПУ, яка уже знайшла своє втілення.

Основними напрямками наукових досліджень Барни М. М. були ботаніка, репродуктивна біологія, ембріологія, цитоембріологія рослин, магнітобіологія, цитологія, гістологія, декоративна дендрологія, екологія рослин, фітосозологія, педагогіка вищої школи, історія освіти і науки. Під керівництвом професора Барни М. М. підготовлено й захищено 7 кандидатських дисертацій, він неодноразово виступав офіційним опонентом на засіданнях спеціалізованих вчених рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій, був членом спеціалізованих вчених рад Д 26.211.01 Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України (2003–2012 рр.) та Д 26.211.01 Національного лісотехнічного університету України (2008–2014 рр.).

Професор Барна М. М. – автор (співавтор) понад 450 друківаних праць зокрема 9 монографій, 2 бібліографій, 3 словників, 5 науково-популярних видань, понад 30 навчальних посібників для закладів вищої та загальної середньої освіти, 20 з яких – з грифом МОН України, 5 методичних рекомендацій, із них 2 – з грифом МОН України, 5 авторських свідоцтв на винаходи, понад 350 статей у фахових наукових виданнях, матеріалів і тез доповідей на міжнародних, всеукраїнських конференціях, симпозіумах, з'їздах наукових товариств, нарадах, семінарах тощо.

Активна багаторічна виробнича, науково-дослідна, навчально-методична та викладацька діяльність Барни М. М. була відзначена державою. За значний особистий внесок у розвиток національної освіти України та наукові здобутки був обраний членом-кореспондентом Української екологічної академії наук (19.02.1993); академіком Української екологічної академії наук (24.11.1995); академіком Академії наук Вищої школи України (2002); почесним членом Українського ботанічного товариства (18.05.2006).

За особистий внесок у соціально-економічний, культурний розвиток Української держави, вагомі трудові досягнення та з нагоди 15-ї річниці незалежності України Указом Президента України Барні М. М. присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (18.08.2006).

За досягнуті успіхи в освіті та науці Міжнародною Соросівською програмою підтримки освіти в галузі точних наук (ISSEP) у 1998 році Барні М. М. присвоєно звання «Соросівський асоційований професор» і вручено грант № APU 074006. За особливі успіхи та високий професіоналізм у підготовці висококваліфікованих фахівців освіти, наукові здобутки, вагомий внесок у справу охорони природи та багаторічну працю на ниві освіти та науки нагороджений знаком «Відмінник охорони природи УРСР» (27.06.1983); значком «Відмінник народної освіти УРСР» (30.10.1987); медаллю «Ветеран праці» (30.11.1987); почесною грамотою Міністерства освіти України (1995); грамотою Тернопільської обласної державної адміністрації (квітень 2000); грамотою відділу освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації (квітень 2000); грамотою Тернопільської обласної державної адміністрації (05.08.2017); грамотами Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2006, 2017).

За значний особистий внесок у розвиток української біологічної науки, наукові здобутки, вагомий внесок у розвиток освіти та науки Постановою Президії Академії наук Вищої школи України присуджено нагороду Ярослава Мудрого в галузі науки і техніки (січень 2007); за видатні заслуги у сфері вищої освіти розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1174-р від 29 вересня 2021 р. призначено довічну стипендію Кабінету Міністрів України.

Життєвий і творчий шлях Миколи Миколайовича – взірць відданості улюбленій справі, зразок людської гідності, добропорядності, високої душевної щедрості, оптимізму, вірності служінню Україні, Лемківщині та науці.

Хіміко-біологічний факультет у глибокій скорботі... Ми втратили Особистість, Вчителя, Колегу, який упродовж десятків років був серцем нашого факультету, а факультет був його дітищем, другим домом і частиною родини. Наш спільний дім осиротів...

Пам'ять про професора Миколу Миколайовича Барну назавжди залишиться в серцях його рідних, колег, друзів, учнів, студентів, тих, хто його знав, шанував і любив. Для увіковічення пам'яті рішенням Вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка навчальній аудиторії 122, де Микола Миколайович упродовж 46 років навчав студентів ботаніки, яку за його безпосередньої участі обладнано як спеціалізовану лабораторію з анатомії та морфології рослин, присвоєно ім'я професора Миколи Барни.

Продовжуючи започатковану ідею Барни М. М., колекція Біблійного ботанічного саду на території ТНПУ з кожним роком буде поповнюватися й слугуватиме пам'яттю про Професора.

Життєвий шлях і вагомий доробок професора Миколи Миколайовича Барни – приклад для прийдешніх поколінь студентів, науковців і педагогів.

1. Пида С. В., Дробик Н. М., Барна Л. С., Герц Н. В., Мацюк О. Б. Барна Микола Миколайович – відомий український вчений-ботанік, цитоембріолог, заслужений діяч науки і техніки України, педагог (до 85 – річчя від дня народження). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія*. 2023. Т. 83, № 1–2. С. 84–92. DOI : 10.25128/2078-2357.23.1–2.12.
2. Микола Барна. Curriculum vitae: наук.-попул. вид. / уклад.: Л. С. Барна, Н. В. Герц. Автор передмови академік НАН України К. М. Ситник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 288 с. : іл.
3. Микола Барна. Радощина в моєму серці: наук.-попул. вид. Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. 240 с. : іл.
4. Нариси історії хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (1940–2010) : науково-публіцистичне видання / М. М. Барна, В. З. Курант, Л. С. Барна [та ін.]; за ред. М. М. Барни. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. 308 с.

References

1. Pyda S. V., Drobyk N. M., Barna L. S., Herts N. V., Matsiuk O. B. Barna Mykola Mykolayovych – vidomyi ukrainyskyi vchenyi–botanik, tsytoembrioloh, zasluzhenyi diiach nauky i tekhniky Ukrainy, pedahoh (do 85 – richchia vid dnia narodzhennia). *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Biolohiia*. 2023. T. 83, No 1–2. S. 84–92. DOI : 10.25128/2078-2357.23.1–2.12. [in Ukrainian]
2. Mykola Barna. Curriculum vitae: nauk.-popul. vyd. / uklad.: L. S. Barna, N. V. Herts. Avtor peredmovy akademik NAN Ukrainy K. M. Sytnyk. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 2008. 288 s. : il. [in Ukrainian]
3. Mykola Barna. Radotsyna v moiemu sertsii: nauk.-popul. vyd. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 2011. 240 s. : il. [in Ukrainian]
4. Narisy istorii khimiko-biolohichnoho fakultetu Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka (1940–2010) : naukovo-publitsystychne vydannia / M. M. Barna, V. Z. Kurant, L. S. Barna [ta in.]; za red. M. M. Barny. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 2010. 308 s. [in Ukrainian]

N. M. Drobyk, S. V. Pyda, L. S. Barna, N. V. Herts, O. B. Matsiuk, R. L. Yavorivskiy
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

IN MEMORY OF THE RENOWNED UKRAINIAN BOTANIST, DISTINGUISHED SCIENTIST AND TECHNOLOGIST, PROFESSOR, ACADEMICIAN OF HIGHER EDUCATION OF UKRAINE, BARNA MYKOLA MYKOLAIOVYCH (08.02.1938 – 13.07.2023)

On July 13, 2023, at the age of 86, the renowned Ukrainian scientist-botanist, Doctor of Biological Sciences, Professor, Distinguished Figure of Science and Technology of Ukraine, Academician of the Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine, Full Member (Academician) of the Ukrainian Ecological Academy of Sciences, Honored Educator of Ukraine, Honored Naturalist of Ukraine, Honorary Member of the Ukrainian Botanical Society, Soros Professor, Scholar of the Cabinet of

Ministers of Ukraine, Professor of the Department of Botany and Zoology at Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Barna Mykola Mykolaiovych, passed away.

From August 1971, the life of Mykola Mykolaiovych was closely and inseparably linked to Ternopil Pedagogical University, the faculty of natural sciences and now chemical-biological faculty, of which he was the dean for 16 years. For over 50 years, he devoted all his organizational talent, knowledge, skills, and his passionate soul to his job, his close-knit team, and the student youth. He was a highly qualified educator and coach, adept organizer of the educational process and training of highly qualified pedagogical personnel, a versatile and deeply thoughtful individual, a Person with a capital letter, a patriot of Ukraine and Lemkivshchyna.

The contribution of Barna Mykola Mykolaiovych is invaluable. At his initiative and with his direct participation, the botanical garden of Ternopil State Pedagogical Institute was established. He created the herbarium of the Department of Botany, now known as the “Laboratory of Plant Morphology and Systematics - Herbarium,” as well as the laboratory of biology and ecology “Holitsky Bio Station of the University.” He founded the scientific journal “Scientific Notes of Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University. Series: Biology.” Mykola Mykolaiovych conceived the idea of establishing a Biblical Botanical Garden on the territory of TNPU, which has already been implemented.

Key words: scientist, teacher, botany, cytology, dendrology, scientific papers, dissertations, “Scientific Notes of Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University. Series: Biolog”, botanical garden, Biblical Botanical Garden, herbarium, specialized scientific councils.

Надійшла 06.11.2023.